

Sygn. akt I ACa 650/11

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 grudnia 2011 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący : SSA Piotr Wójtowicz

Sędziowie : SA Monika Dembińska (spr.)

SA Lucyna Świdorska-Pilis

Protokolant : Małgorzata Korszun

po rozpoznaniu w dniu 6 grudnia 2011 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa S. R.

przeciwko Skarbowi Państwa-Okręgowemu Inspektoratowi Służby Więziennej w K.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 11 maja 2011 r., sygn. akt II C 403/09,

oddala apelację.

Uzasadnienie

Powód domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa kwoty 1.000.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wyroku tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na skutek naruszenia dóbr osobistych w postaci godności i prawa do intymności, podczas przebywania w Aresztach Śledczych w K., T. G. i B.-B. w okresie od 4 lutego 1999r. do 16 października 2008r. Uzasadniając żądanie podał, że w Aresztach nie miał zapewnionych minimalnych warunków socjalno-bytowych. Cele były przeludnione, niewłaściwie wyposażone, zagrzybione, bez wentylacji. Urządzenia sanitarne nie były wydzielone, nie zapewniały intymności. Osadzeni nie otrzymywali środków higienicznych. Nie zapewniono wyżywienia odpowiedniej jakości, a kantyna funkcjonowała nieprawidłowo. Brak było dostępu do aktów prawnych, nie organizowano dla osadzonych zajęć kulturalno – oświatowych; nie zapewniono także powodowi bezpieczeństwa osobistego przez umieszczenie w celi z osobami o różnym stopniu demoralizacji. Nie była nadto zapewniona właściwa opieka zdrowotna.

Pozwany Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa. Podniósł, że twierdzenia zawarte w pozwie nie są zgodne z faktycznymi warunkami odbywania kary pozbawienia wolności w wymienionych Aresztach Śledczych. W Areszcie Śledczym w K. w latach 1992-96 przeprowadzono kapitalny remont wszystkich cel. Cele miały oddzielne toalety, zamykane drzwiami a osadzeni otrzymywali bez ograniczeń środki czystości. Był zapewniony przez całą dobę dostęp do ciepłej i zimnej wody. Cele były odpowiednio wyposażone w sprzęt kwaterunkowy. W celach zainstalowane są kratki wentylacyjne umożliwiające wymianę powietrza. Zapewnione było odpowiednie ogrzewanie cel, a posiłki odpowiadały normom żywieniowym, miały także odpowiednią temperaturę. Jeżeli zachodziła konieczność umieszczenia powoda w celi nie zapewniającej 3 m² na jednego osadzonego, to informowano o tym sędziego penitencjarnego.

W Areszcie Śledczym w B.-B. powód przebywał tylko 7 dni; w tym zakresie pozwany Skarb Państwa podniósł zarzut przedawnienia.

Natomiast w T. G. powód był osadzony w pawilonie A w celach 09,15 i 19 oraz w pawilonie B w celach 46,59,67. Częste zmiany cel wynikały z konfliktowej

natury powoda i chęci podporządkowania sobie współosadzonych. W razie braku takiej możliwości powód dążył do zmiany miejsca osadzenia oświadczając, że czuje się zagrożony. Zarzut dotyczy niezapewnienia powodowi bezpieczeństwa osobistego jest całkowicie bezpodstawny.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 11 maja 2011 roku oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu, przytaczając następujące motywy rozstrzygnięcia:

Powód przebywał w Areszcie Śledczym w K. wielokrotnie, w okresach: od 4.02.1999r. do 15.07.1999r., od 24.01.2000r. do 28.11.2001r., od 22.05.2002r. do 26.11.2002r., od 12.02.2003r. do 5.03.2003r. oraz od 27.08.2003r. do 22.06.2005r. W Areszcie Śledczym w B.-B. osadzony był od 20.03.2006r. do 5.04.2006r., natomiast w Areszcie Śledczym w T. G. od 26.04.2006r. do 20.07.2006r. oraz od 8.10.2008r. do 16.10.2008r.

Personel Aresztu Śledczego w K. nie może obecnie określić liczby osadzonych i składu osobowego w celach, w których przebywał powód, bowiem w okresie, w którym powód przebywał w Areszcie Śledczym obowiązujące przepisy nie nakładały na jednostkę penitencjarną takiego obowiązku. Pobyt powoda w celach pawilonu „D” (oddział dla osadzonych niebezpiecznych) oraz w celach pawilonu „C” (z wyłączeniem celi nr 117, w której powód przebywał w okresie od 30.09.2002r. do 26.11.2002r.) odbywał się przy zachowaniu normy 3 m² przypadających na jednego osadzonego. Z kolei cele pawilonu „C” to cele jednoosobowe. W 2005 roku w jednostce utrzymywało się przeludnienie sięgające 120% do 130%.

Każdorazowo o fakcie osadzenia w warunkach przeludnienia Dyrektor Aresztu Śledczego w K. informował sędziego penitencjarnego.

W Areszcie Śledczym w K. w latach 1992-96 przeprowadzony był remont kapitalny wszystkich pawilonów mieszkalnych Aresztu, podczas którego wymienione zostały okna, drzwi do cel, instalacje wodne, kanalizacyjne, elektryczne, radiowęzłowe oraz doprowadzono do cel instalacje zart z telewizją satelitarną oraz domofonową. Cele były wyposażone w łóżka, stoły, szafki i taborety oraz przybory toaletowe zgodnie z wymogami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 listopada 1998r. w sprawie warunków bytowych osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. W celach znajdowały się toalety, oddzielone od reszty pomieszczenia ścianami, zamykane drzwiami.

Osadzeni mieli dostęp do ciepłej i zimnej wody przez całą dobę. Zarówno w łaźni, jak i w celach nie ma żadnego zagrzybienia, brudu ani wilgoci.

Łaźnia jest sprządana codziennie przez osadzonych zatrudnionych przy pracach porządkowych. Powód otrzymał środki dla utrzymania higieny i czystości w postaci mydła, kremu do golenia, proszku do prania, pasty do zębów, papieru toaletowego, szczoteczki do zębów. Ponadto były wydawane środki do utrzymania czystości w celach (płyny do mycia naczyń, proszek do szorowania). W celach zainstalowane były kratki wentylacyjne oraz zapewnione odpowiednie ogrzewanie i cyrkulacja powietrza. W każdym roku dokonywany był kominiarski przegląd wentylacji oraz kontrola stanu sanitarnego jednostki przez pracowników „Sanepidu”.

Kontrole te nie wykazały nieprawidłowości. Nadto, wszystkie pomieszczenia Aresztu były poddawane comiesięcznej dezynsekcji przez specjalistyczną firmę. Posiłki dla osadzonych były zabezpieczane aż do momentu ich wydania osadzonym w termosach, by zachować odpowiednią temperaturę. Wyżywienie odpowiadało normom określonym w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 2.09.2003r. w sprawie określenia wartości dziennej normy wyżywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych. Jadłospisy wcześniej podlegały zatwierdzeniu przez lekarza, kierownika działu kwatermistrzowskiego oraz Dyrektora jednostki.

Osadzeni w Areszcie nigdy nie skarżyli się na funkcjonowanie kantyny, w szczególności na wysokość cen produktów.

Wszyscy osadzeni mogli uczestniczyć w zajęciach świetlicowych, zgodnie z grafikiem. W okresie letnim mogli korzystać z boisk sportowych. W bibliotece jednostki osadzeni mogli korzystać ze zbiorów aktów prawnych, m.in. kodeksów karnych.

System opieki zdrowotnej w Areszcie działał na zasadzie ambulatoryjnej; porządek wewnętrzny określał terminy przyjmowania przez lekarza i realizowania zgłoszeń nagłych i pilnych.

W czasie osadzenia powoda w Areszcie Śledczym w B.-B. jednostka borykała się z problemem przeludnienia w celach, które wynosiło 130%. O umieszczeniu osadzonych na czas określony w warunkach, w których

powierzchnia celi przypadająca na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m² w każdym przypadku informowany był sędzia penitencjarny.

Powód przebywał w Areszcie w celi nr 13, oznaczonej jako cela dla niebezpiecznych, która choć nie była wyposażona w kratkę wentylacyjną, to miała otwierane okno o pow. 1,20 m², które gwarantowało dostateczny dopływ powietrza. Kąciki sanitarne w celach mieszkalnych odizolowane były od reszty pomieszczenia parawanem, skonstruowanym z metalowych elementów i płótna.

W ramach działalności kulturalno – oświatowej w 2006 roku organizowane były dla osadzonych zajęcia rekreacyjne, zajęcia świetlicowe, turnieje, koncerty. Osadzeni mogli korzystać z biblioteki, zaopatrzonej także m.in. w kodeksy.

W trakcie pobytu w Areszcie Śledczym w T. G. zaludnienie kształtowało się na poziomie 118-125% ogólnej pojemności jednostki. O umieszczeniu osadzonych w celach, w których nie zapewniono 3 m² na jednego osadzonego każdorazowo informowany był sędzia penitencjarny. W wyniku konfliktowej natury powoda, chęci podporządkowania sobie współosadzonych oraz dążenia do zmiany miejsca osadzenia, powód często zmieniał miejsca zakwaterowania. W dniu 16.06.2006r. dopuścił się pobicia współosadzonego w celi, za co został ukarany dyscyplinarnie. W wypadku zgłoszenia przez powoda obawy o własne bezpieczeństwo, zawsze miała miejsce niezwłoczna reakcja ze strony personelu w postaci zmiany miejsca zakwaterowania.

Cele Aresztu były na bieżąco remontowane. Kąciki sanitarne były odgrrodzone od części mieszkalnej, skanalizowane, z bieżącą wodą. W każdym pomieszczeniu było centralne ogrzewanie; jednostka posiada sprawną wentylację grawitacyjną, której funkcjonowanie jest okresowo kontrolowane. Łącznie odpowiadały wymogom sanitarno – higienicznym, były także dezynfekowane po każdej kąpieli. Także podczas pobytu w Areszcie Śledczym w T. G, powód miał zapewnione wyżywienie odpowiadające normom regulującym dzienne stawki, liczbę posiłków, ich kaloryczność, a także sposób wydawania posiłków i pobierania próbek sanitarno – epidemiologicznych.

Na terenie Aresztu funkcjonował radiowęzeł, istniała możliwość korzystania z telewizji kablowej, zakupu prasy. Były organizowane konkursy tematyczne, można było wypożyczać gry. Powód mógł korzystać z przysługującego mu prawa do widzeń i rozmów telefonicznych. Jedynym utrudnieniem w tym zakresie było wymierzenie mu w dniu 29.06.2006 roku kary dyscyplinarnej,

uniemożliwiającej bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą (przez okres 2 miesięcy).

Powyższych ustaleń Sąd pierwszej instancji dokonał głównie w oparciu o dowody z dokumentów przedstawionych przez pozwanego Skarbu Państwa. Zawnioskowany przez powoda świadek A. G. nic nie wniósł do sprawy. Zeznał, że nie wie, jaka była cela zajmowana przez powoda. Poza tym przebywał on wraz z powodem w Areszcie Śledczym w M., a tej jednostki penitencjarnej pozew nie dotyczy.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd pierwszej instancji doszedł do przekonania, że brak jest podstaw do uwzględnienia powództwa.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy stwierdził, że uzasadniony był zarzut przedawnienia podniesiony w odniesieniu do tej części roszczenia, która dotyczy pobytu powoda w Areszcie Śledczym w B.-B.. Skoro miało to miejsce w okresie od 20.03.2006r. do 5.04.2006r. roszczenie przedawniło się z dniem 5 kwietnia 2009r., a pozew został wniesiony w dniu 26 lipca 2009 roku. W tym zakresie roszczenie podlegało więc oddaleniu jako przedawnione na mocy art. 117 § 2 kc w zw. z art. 442¹ § 1 kc.

Oceniając zasadność żądania w pozostałym zakresie Sąd pierwszej instancji podkreślił, że samo osadzenie w przeludnionej celi nie jest wystarczającą podstawą do uwzględnienia powództwa. Dopiero kumulatywnie, w związku z innymi okolicznościami możliwe jest stwierdzenie, na podstawie indywidualnej oceny danego przypadku, czy doszło do naruszenia dóbr osobistych osadzonego.

Analizując warunki w jakich powód odbywał karę pozbawienia wolności Sąd Okręgowy stwierdził, że były one optymalnymi, jakie na etapie możliwości finansowych Państwa można osadzonym zapewnić. Areszt Śledczy w K. przeszedł kapitalny remont, w wyniku którego warunki socjalno – bytowe uległy znacznemu polepszeniu. Działania jednostek penitencjarnych nie były celowe, ukierunkowane na wyrządzenie powodowi krzywdy. Powód nie był w żaden sposób jednostkowo traktowany gorzej od pozostałych współosadzonych.

Nadto, czas odbywania przez powoda kary w warunkach przeludnienia nie był znaczny.

Niezależnie od powyższego, powód nie wykazał, aby warunki odbywania kary spowodowały u niego negatywne skutki w sferze psychicznej lub fizycznej. Samo stwierdzenie strony nie jest wystarczające do przyjęcia istnienia faktu oraz

jego związku przyczynowego z warunkami odbywania kary. Jak zeznał powód, zgłaszał administracji więziennej, że czuje się zagrożony i był przenoszony z celi do celi, ale przyczyną tych lęków powoda było to, że – jak sam podał – zeznawał przeciwko „grupie pruszkowskiej”. Sąd Okręgowy zaznaczył, że powód odbywa karę pozbawienia wolności za popełnienie morderstw, należy więc do przestępców niebezpiecznych, a jego związki z grupą przestępczą były samoistnym źródłem odczuwania zagrożenia i dyskomfortu psychicznego.

Zebrany materiał dowodowy nie daje podstaw do przyjęcia, że traktowanie powoda było nieludzkie lub poniżające, a tym samym bezprawne. Powód nie wykazał więc, aby w sposób bezprawny naruszono jego dobra osobiste. Za takie naruszenie nie może być uznany sam fakt, że powód w przejściowych, niemożliwych zresztą do ustalenia okresach był osadzony w celach, przy niezachowaniu normy 3 m² na osadzonego.

Niezależnie od powyższego, Sąd pierwszej instancji wskazał także na sprzeczność żądania powoda z zasadami współżycia społecznego (art. 5 kc). Powód przebywał w jednostkach penitencjarnych odbywając karę za jedne z najcięższych przestępstw tj. popełnienie morderstw. Wielu obywateli, którzy nigdy nie złamali prawa, mieszka w uciążliwych, bardzo skromnych warunkach. W tym kontekście uwzględnienie żądania pozwu jawiłoby się jako sprzeczne z zasadą sprawiedliwości.

Jako podstawę oddalenie powództwa Sąd Okręgowy wskazał art. 24 kc w zw. z art. 448 kc, stwierdzając, iż powód nie wykazał przesłanek w tych przepisach wskazanych. O kosztach pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu Sąd orzekł na podstawie art. 98 oraz § 2 ust. 2 i § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 z późn. zm.) i § 2 ust. 1 w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 z późn. zm.).

W apelacji od powyższego wyroku powód zarzucił naruszenie art. 233 § 1 kpc przez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów i przyjęcie, że brak jest „skutków psychicznych dla powoda ze względu na przeludnienie cel w których

przebywał”. Nadto, skarżący zarzucił naruszenie art. 442¹ § 1 kc, bowiem początek biegu terminu przedawnienia roszczenia dotyczącego pobytu w Areszcie Śledczym w B.-B. winien być liczony od dnia, w którym powód dowiedział się o szkodzie i podmiocie zobowiązany do jej naprawienia, a termin ten nastąpił bezpośrednio przed złożeniem pozwu tj. w 2009 roku. Powód podniósł także naruszenie art. 24 kc i art. 448 kc przez ich niezastosowanie, mimo ustalenia, że powód przebywał w przeludnionych celach.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę wyroku przez uwzględnienie powództwa w całości lub w części, ewentualnie – o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności wymaga rozważenia zarzut naruszenia art. 233 § 1 kpc, bowiem prawidłowo ustalona podstawa faktyczna rozstrzygnięcia ma wpływ na zastosowanie właściwych norm prawa materialnego.

Skarżący w apelacji naruszenia wskazanego art. 233 § 1 kpc upatruje w tym, że Sąd pierwszej instancji, przyjął „dowolną tezę o braku skutków psychicznych dla powoda ze względu na przeludnienie cel w których przebywał”. Zarzut ten jest o tyle nieadekwatny do motywów przedstawionych w zaskarżonym wyroku, że Sąd pierwszej instancji stwierdził, iż powód „nie wykazał, aby warunki odbywania kary spowodowały u niego negatywne skutki w sferze psychicznej lub fizycznej”. Brak podstaw do podważenia przedstawionego wyżej stanowiska Sądu pierwszej instancji, skoro powód nie zaoferował żadnych dowodów na poparcie swych twierdzeń np. w postaci dokumentacji medycznej, zaświadczeń lekarskich; nie złożono także wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego. W tych warunkach Sąd Okręgowy trafnie przyjął, że powód nie wykazał, by doszło do negatywnych konsekwencji psychicznych lub fizycznych w związku z warunkami odbywania kary pozbawienia wolności. Ciężar dowodu w tym zakresie spoczywał na powodzie z mocy art. 6 kc i art. 232 kpc zdanie pierwsze.

Pozostałych ustaleń Sądu pierwszej instancji skarżący nie kwestionuje, a Sąd Apelacyjny je podziela i przyjmuje za własne.

Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa materialnego stwierdzić należy, że Sąd Okręgowy prawidłowo zastosował przepisy prawa materialnego, dotyczące przedawnienia a apelacja także w tym zakresie nie jest uzasadniona.

Z prawidłowych ustaleń Sądu pierwszej instancji wynika, że powód w Areszcie Śledczym w B.-B. przebywał w okresie od 20.03.2006r. do 5.04.2006r. W dniu wejścia w życie ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 80, poz. 538), tj. 10 sierpnia 2007r. roszczenia powoda według przepisów dotychczasowych (dotyczące A.Śl. w B.-B.) nie uległy jeszcze przedawnieniu, a zatem na podstawie art. 2 tejże ustawy podstawę prawną zgłoszonego zarzutu przedawnienia stanowi art. 442 ¹ § 1 kc. Zgodnie z tym przepisem roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Trzyletni termin przedawnienia przewidziany w art. 442 ¹ § 1 kc rozpoczął bieg najpóźniej w kwietniu 2006r., bowiem powód już wówczas wiedział o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia. Zgodnie z tą zasadą termin przedawnienia upłynął w kwietniu 2009 roku (5.04.2009r.), a powództwo zostało wytoczone w lipcu 2009r. Podzielić zatem należy stanowisko Sądu Okręgowego, że roszczenie powoda dotyczące pobytu w Areszcie Śledczym w .-B. uległo przedawnieniu.

Do rozważenia pozostał zatem zarzut naruszenia art. 24 kc i art. 448 kc.

Z wymienionych przepisów wynika, że powód zobowiązany jest wykazać fakt naruszenia dobra osobistego oraz, że poniósł niematerialną krzywdę spowodowaną naruszeniem dóbr osobistych, a nadto przedstawić dowody wskazujące na zakres doznanej krzywdy.

Sam fakt przeludnienia nie daje automatycznie podstawy do przyjęcia, iż zostały spełnione przesłanki do zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 448 kc. Wynika to wprost z istotnej przesłanki omawianej regulacji, a mianowicie „wyrządzenia krzywdy na skutek naruszenia dóbr osobistych”, a także zwrotu „może” stanowiącego element uznania sądu. Nie oznacza to oczywiście dowolności, lecz wskazany element uznania daje wyraz możliwości wyboru orzekania, zdeterminowany przesłankami, których ustawodawca wprawdzie nie precyzuje, ale są one możliwe do określenia w każdym indywidualnym zespole okoliczności konkretnej sprawy. Taka struktura przepisu, podobnie, jak w innych analogicznych wypadkach, mająca cechy normy „pozytywnej”, jak i jednocześnie

„negatywnej” w swej treści zawiera możliwość zarówno pozytywnego, jak i negatywnego rozstrzygnięcia przez sąd. Na jej podstawie, w razie spełnienia się przesłanek faktycznych, nie nazwanych w hipotezie, sąd albo uwzględni powództwo o zadośćuczynienie, albo je oddali.

Omawiany przepis w tym ujęciu stanowi zatem środek umożliwiający dostosowanie regulacji do różnorodnych stanów faktycznych, nie skonkretyzowanych przez ustawodawcę.

Sąd Okręgowy w K. oddalając powództwo szczegółowo omówił przyczyny dla których brak jest podstaw do zasądzenia zadośćuczynienia na rzecz powoda, a Sąd Apelacyjny tę argumentację podziela. Nie zachodzi więc potrzeba jej powtórzenia.

W sprawie jest okolicznością niesporną, że Areszt Śledczy w K. został poddany gruntownej modernizacji. Zarzuty powoda o braku wydzielonych pomieszczeń sanitarnych, wyposażeniu cel, nieprawidłowym wyżywieniu czy opiece medycznej nie zostały potwierdzone. Ustaleń, co do warunków odbywania kary skarżący już w apelacji nie kwestionuje. Nie kwestionuje także tego, że w przypadku Aresztu Śledczego w T. G. problemy z brakiem poczucia bezpieczeństwa były związane z konfliktami wywoływanymi przez powoda, jak i jego przeszłością, powiązaniem ze „światem przestępczym”. Nie są to jednak okoliczności, które mogłyby rodzić odpowiedzialność pozwanego Skarbu Państwa na podstawie art. 24 kc i art. 448 kc.

Apelacja nie kwestionuje także, że odstępstwa od wymogów zapewnienia osadzonym w celi normatywnej powierzchni było równoważone innymi udogodnieniami takimi jak: możliwość spędzania czasu poza celą, korzystania z telewizji, biblioteki, uczestnictwa w grach, zajęciach sportowo – rekreacyjnych.

Wszystko to sprawia, że stanowisko Sądu pierwszej instancji zasługuje na akceptację, a tym samym apelacja jako bezzasadna podlega oddaleniu na podstawie art. 385 kpc.